

DE KUNST VAN HET ONTGROENEN

DE

**ONTGROENINGEN - VAN
STUDENTEN EN MILITAIREN
TOT SPORTCLUBS
EN BEDRIJFSLEVEN**

KUNST

VAN

**BAREND
LAST**

HET NT-

GROENEN

Nieuw Amsterdam

© 2025 Barend Last / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Jan van Zomeren
Foto auteur © Mirjam van der Linden

NUR 740

ISBN 9789046834039

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

*‘In het leven van ieder mens komen ogenblikken voor
waarop hij tot zichzelf zegt: ‘Tja, dat kan niet.’
En dan doet hij iets.’*

– Erik Hazelhoff Roelfzema, *Soldaat van Oranje*

INHOUD

Proloog – Mijn welgemeende excuses	9
Inleiding – Zonder wrijving geen glans	15
Waarom ik dit boek moest schrijven	17
Mijn aanpak	20
Leeswijzer en uitnodiging	21
1 Wat je eerst moet weten	24
Ontgroenen versus ontgroenen	26
De vele gezichten van ontgroeningen	36
Een stukje geschiedenis	46
2 Rituelen maken de mens	69
Les rites de passage	69
Liminaliteit, communitas en heilige chaos	73
Universele paden naar volwassenheid	78
Collectief bruisen	81
De samenleving als huis	86
3 De werking van ontgroeningen	98
Je ergens thuis voelen is een basisbehoefte	99
Groepsdruk en symbolische acceptatie	104
Vorming van het individu en van de groep	109
De anatomie van onderwerping	113
Waarom je soms bizarre dingen goedpraat	117
De zin en onzin van zware beproevingen	120
Over vernedering en pesten	124

Ook ik heb grenzen	128
Hoe het soms zo uit de hand kan lopen	135
Mannen, vrouwen en seksisme	139
Seksueel misbruik	149
Drank en drugs	154
Fysieke en mentale schade	163
De magie van geheimen	171
Het gevaar van zwijgplicht	174
Humor als smeermiddel	179
Van traditie naar gewoonte en weer terug	184
4 De kunst van het ontgroenen	190
De (formele) kaders van het ritueel	192
De twaalf gouden regels van het ontgroenen	199
In de praktijk	208
Positieve en negatieve voorbeelden	223
Drie brieven	238
Epiloog – Over wrijving	245
Meer lezen	249
Dankwoord	253
Over de auteur	255

PROLOOG

MIJN WELGEMEENDE EXCUSES

‘Macht corrumpeert. Absolute macht corrumpeert absoluut.’

– Lord Acton

Het was ergens in de bossen rond Utrecht, hartje zomer 2012. Het had net geregend, de lucht hing zwaar en klam tussen de bomen. De geur van natte dennennaalden vermengde zich met die van het zweet van tientallen vermoeide nuldejaars – of novieten, zoals wij ze noemden – die op een blauw zeil op appel stonden.

Ik was mijnheer de Praeses van het Novitiaat bij Unitas S.R., opperbaas van de ontgroening (in het Vlaams: de doop of banjer). We stonden met ons kampement op het erf van een vriendelijke boer en trokken dagelijks het bos in om de nieuwelingen te laten ‘werken’. Een soort bezigheidstherapie, bedoeld als gezamenlijke ontbering om een groepsband te smeden. Daar, volledig afgezonderd van alles en iedereen, creëerden we tijdelijk onze eigen wereld, met eigen wetten, normen en waarden.

Een van de novieten was een jonge vrouw, laat ik haar Laura noemen. Slungelig lijf, bruine ogen, donker haar in een slordige paardenstaart. Net als de rest droeg ze een witte kussensloop om haar bovenlijf en had ze een wit hoedje op; zo was iedereen gelijk.

Iets aan haar irriteerde me mateloos. Ze had een houding die mij de indruk gaf dat ze zich verheven voelde boven de ontgroening, met een subtiële glimlach die ik al vanaf het begin had opgemerkt. Een glimlach die zei: jullie spelletjes doen me niks.

Juist die schijnbare onverschilligheid raakte me, het ondermijnde mijn ge-

voel van controle. De gedachte be kroop me dat ze niet bij onze vereniging paste. Achteraf gezien was dat volkomen in strijd met de gelijkwaardigheid en openheid waar Unitas S.R. sinds haar oprichting voor staat. Toch was ik overtuigd van mijn gelijk. Het gevoel van macht verblindde mijn blik voor deze hypocrisie. Ik besloot haar aan te pakken, en wel voor het oog van de groep.

‘Laura!’ schalde mijn expres wat lager ingezette stem door het bos. ‘Hier komen!’

Ze strompelde naar voren en nam vooraan plaats. Ik ging naast haar staan, me bij gebrek aan echte autoriteit krampachtig vasthoudend aan uiterlijk vertoon: haren strak naar achteren gekamd, gekleed in een formeel gilet en voorzien van een decadente wandelstok en een peuk in mijn hand (want roken was stoer). *Showtime!*

‘Wat gaat er mis, novieten?’ vroeg ik de angstig kijkende groep enigszins retorisch. ‘Ben je hier voor jezelf?’

Mijn stem klonk hard en koud, en ook alsof ik enig idee had waar ik over sprak. De woorden rolden uit mijn mond zoals ik ze waarschijnlijk zelf ooit had gehoord tijdens mijn eigen ontgroening, vijf jaar eerder. De context rechtvaardigde mijn harde uitspraken, daar was ik van overtuigd.

‘Nee, novieten! Je bent hier voor elkaar. Behalve Laura...’ Ik liet een dramatische pauze vallen. ‘Die doet vooral waar ze zelf zin in heeft.’

Ik keek haar strak aan en zag haar breken. Subtiel, een kleine trilling van haar onderlip. De groep keek ademloos toe. Niemand durfde iets te zeggen, natuurlijk niet. Het was doodstil, alsof het bos zelf zijn adem inhield. Laura zocht naar woorden, maar er kwam niks uit. Tijd voor de genadeslag.

‘Novieten, neem vooral een voorbeeld aan Laura, aan hoe het niet moet! Voor mensen die alleen maar aan zichzelf denken, is er bij onze vereniging geen plek!’

Missie geslaagd. Terwijl Laura ineengekrompen terug naar haar plek slofte, voelde ik geen medelijden, maar voldoening. Mijn machtspositie werkte als een sluipend gif, een verraderlijke high. De rest van de novieten staarde stilletjes naar de grond, opgelucht dat zij niet het doelwit waren geweest.

Het was niet de laatste keer dat ik Laura aanpakte. Ik greep elke gelegenheid aan om haar gedrag te bekritisieren, haar houding te veroordelen. Of laat ik het beestje maar bij de naam noemen: haar te vernederen.

Een paar dagen later trof ik haar alleen, in het bos. Onverwachts stapte ze op me af en rechtte haar rug. Haar stem trilde, maar ze keek me strak aan.

‘Waarom ik?’ vroeg ze. ‘Ik begrijp het niet? Wat doe ik fout?’

Wat moet het moeilijk voor haar zijn geweest om dit te vragen.

Ik lulde eromheen, verschool me achter grote woorden over karakter en groepsvorming. Diep vanbinnen wist ik misschien wel dat ik fout zat, maar het spel hield me in zijn greep.

De volgende ochtend, een paar dagen na het begin van de ontgroening, gooide ze de handdoek in de ring. Ze ging weg, naar huis. Ik schrok me kapot. Geen moment had ik erbij stilgestaan dat dat een reële optie was, dat iemand echt zou kunnen stoppen door mijn toedoen. Hoezeer ik ook met de gedachte had gespeeld dat ik haar liever kwijt dan rijk was, was de realiteit vooral bitter. Ik kreeg direct buikpijn.

Een dag later hoorde ik van het bestuur dat haar vader diezelfde middag nog woedend naar de vereniging had gebeld om verhaal te halen, maar ik kon me makkelijk verschuilen achter de anonimiteit die een vereniging biedt. Incident weggemoffeld, en weer door.

Ik ben Laura nooit vergeten. Mijn herinnering aan haar vreet aan me tot op de dag van vandaag. Ik zie haar nog staan, op het moment dat ze brak. Het staat in mijn geheugen gegrift.

Het stomme is: ik wist beter. Ik had zelf ervaren hoe een ontgroening óók kan zijn. Vormend in plaats van vernederend, uitdagend in plaats van afbrekend – een wereld van verschil met hoe ik Laura daar in dat bos wegpestte.

Als mijnheer de Praeses op het kamp tijdens het Novitiaat in 2012. (Foto Barend Last)

Ik was net twee dagen zeventien toen ik bij de marine ging. In defensiejargon ben je aan de poort nog een ‘spijkerbroeker’, en word je met een vormingsproces van enkele maanden omgesmeed tot militair. Die periode was intensief, maar doelgericht. Elke beproeving, hoe zwaar ook, diende een duidelijk doel: ons smeden tot een hechte eenheid die elkaar door dik en dun zou steunen.

Met vallen en opstaan, maar met steeds meer vertrouwen, werkte ik toe naar het sluitstuk van mijn inlijving, toepasselijk ‘de volharding’ genoemd: een beproeving van zo’n 48 uur die bepaalde of je het baret waard was. Een formeel overgangsrитуeel, tot in detail uitgedacht, dat de overgang markeert van burger naar militair.

We waren al ruim veertig uur onderweg. Het ritmisch gestamp van legerkisten op de grindpaden in het duingebied van Den Helder vulde de maagdelijke ochtendstilte. De beproeving was zwaar en uitdagend: twintig kilo-

meter met volle bekapping marcheren, een zware rubberboot op onze schouders sjouwen tot onze spieren schreeuwden, door modderige velden kruipen, bivakkeren in de vrieskou en amper slapen, met minimaal en bovendien smerig rantsoen. Een oefening in fysieke en mentale ontberingen die zich tijdens crisissituaties daadwerkelijk kunnen voordoen.

De laatste kilometers gingen in. ‘Niet opgeven!’ werd er vanuit de voorste linie bemoedigend geroepen. Het kader – de begeleiders – keek streng maar tevreden toe. ‘Elke keer dat ik naar je kijk,’ had een korporaal aan de start tegen me gezegd, ‘wil ik je zien lachen!’ *Challenge accepted!*

‘Mijn benen willen niet meer!’ klonk het opeens achter me. Ik keek om en zag Luuk, een mede-aspirant, lijkleek instorten. Zijn lijf bezweek onder de uitputting en er verscheen een grote natte vlek bij zijn kruis. Zonder een woord te wisselen namen Rick, die naast me liep, en ik zijn bekapping over. Samen hielpen we Luuk overeind en sleepten hem mee in de richting van de finish.

We strompelden langs de korporaal. Ik perste er een glimlach uit. Hij knikte. In die simpele, woordeloze uitwisseling lag de essentie van mijn inwijding verscholen. Daar, op de grens van mijn eigen kunnen, begreep ik iets fundamenteels. Het ging niet om het individu dat zich bewijst, maar om de leden van de groep die elkaar overeind houden. Niet om wie het zwaarst wordt afgebeeld, maar om wie er opstaat als een ander valt. Over vorming gesproken. In dat moment leerde ik meer over kameraadschap dan in de zeventien jaar daarvoor.

Toen de kazerne eindelijk in zicht kwam, brak de zon haast symbolisch door de wolken. Op ons tandvlees, maar trots als een pauw, marcheerden we onder de historische Keelpoort van Marinekazerne Erfprins door. Familieleden vormden een erehaag waar we doorheen defileerden. Er klonk een laatste bevel: ‘Petten af, baretten op!’ Een kleine handeling, maar symbolisch gezien van onschatbare waarde. Geen spijkerbroeker meer, maar matroos.

Ingewijd. Ontgroend.

De korporaal aan wie ik had beloofd te blijven lachen, kwam me persoonlijk feliciteren. ‘Goed gedaan,’ zei hij, terwijl hij ook mijn moeder de hand schudde. ‘U mag trots zijn op uw zoon.’

Beëdigd matroos, na het voltooien van de militaire vorming in 2003. (Foto Barend Last)

Twee gezichten van hetzelfde fenomeen: ontgroeningen. Twee contrasterende ervaringen: het machtsmisbruik naar Laura en de kracht van de door-dachte beproeving. De volharding had me gevormd, niet vervormd. Een wereld van verschil met hoe ik bijna tien jaar later Laura zou kleineren. Wil-lekeurige vernedering van een jonge vrouw, die niets fout deed maar alleen maar boven het spel stond dat we speelden.

Het overschrijden van zo'n grens begint onschuldig, een beetje prikken hier en daar, maar voor je het weet geniet je ervan. Van de tijdelijke kick die controle je geeft. En dan ben je slechts een kleine stap verwijderd van iemand systematisch apart zetten, anderen opruimen om mee te doen aan pestgedrag, seksistische uitspraken ('sperma-emmers', et cetera) mensen dwingen alcohol te drinken (het 'atten' dat later nog aan bod komt), of erger, veel erger, zoals we helaas net iets te vaak in de krant lezen.

Tussen karaktervorming en binding enerzijds en machtsmisbruik en vernedering anderzijds loopt een fragiele lijn. Een grijs gebied, bovendien. Wanneer is druk uitoefenen opbouwend, en wanneer destructief? Wanneer dient het een hoger doel en wanneer streelt het vooral het ego van de machthebber?

Toen wist ik het nog niet, maar het was uiteindelijk de ervaring met Laura in dat bos die me dwong om dieper na te denken over hoe macht kan corrumperen, als de condities daartoe optimaal zijn.

Daarom wil ik mijn welgemeende excuses aanbieden. Laura, als je dit leest: het spijt me. Niet alleen voor wat ik deed, maar vooral voor wat ik toen nog niet begreep: macht en verantwoordelijkheid zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

In deze pijnlijke les lag de kiem voor dit boek.

INLEIDING

ZONDER WRIJVING GEEN GLANS

‘Het oog ziet alleen dat wat de geest bereid is te begrijpen.’

– Henri-Louis Bergson

Het lijkt inmiddels een jaarlijks ritueel: weer een schokkend verhaal in de media over misstanden tijdens een ontgroening. De koppen schreeuwen van de voorpagina's, de verontwaardiging voelbaar in elke letter:

‘Studenten atten biertje met levende goudvis: “Smakeloze studenten-grap”

‘Mishandelingen en verkrachting tijdens ontgroening bij defensie’

‘Celstraf geëist voor brandmerken bij ontgroening scoutingkinderen’

In het tijdperk van smartphones en sociale media worden incidenten breder uitgemeten en blijven ze langer rondzingen dan voorheen. Organisaties met excessen tijdens inwijdingsrituelen krijgen daardoor steeds meer te maken met de publieke schandpaal en de verontwaardiging die daarop volgt.

Ook films als *Soldaat van Oranje*, *Full Metal Jacket* en *Burning Sands*, en series als *Feuten* en *Ares*, dragen bij aan de beeldvorming. Ze versterken het stereotype van ontgroeningen als duistere rituelen van vernedering. Schokkende scènes die fascineren en afschrikken tegelijk. Zo werkt de menselijke psyche nu eenmaal. We zijn gefascineerd door hoever mensen kunnen gaan in groepsverband, hoe machtsstructuren ons kunnen veranderen en hoe primitief deze neigingen in onze beschaafde samenleving lijken.

De media belichten begrijpelijkerwijs vooral de uitwassen, en dan ook nog

slechts het topje van de ijsberg. Veel incidenten blijven binnenskamers, beschermd door codes van stilzwijgen en loyaliteit aan de groep. Maar wat al helemaal niet wordt belicht, is de alledaagse realiteit van dit diepgewortelde maatschappelijke verschijnsel: de waardevolle groepsbinding, de gedeelde ervaringen die levenslange vriendschappen smeden, en de persoonlijke groei die veel deelnemers ervaren.

Elk jaar ondergaan tienduizenden mensen in Nederland en België een vorm van ontgroening. Bij studentenverenigingen alleen al gaat het om duizenden nieuwe leden per jaar. De jaarlijkse instroom bij defensie, waar iedere nieuwe militair een vorm van inwijding ondergaat, bedraagt ook nog eens enkele duizenden mensen. In de zakenwereld, bijvoorbeeld bij grote kantoren en bedrijven, zijn beproevingen evenmin uitzondering. En ook in de sportwereld, van amateurclubs tot professionele teams, of bij de scouting, vind je inwijdingsrituelen.

Al deze ontgroeningen hebben één ding gemeen. Ze markeren stuk voor stuk de overgang naar een nieuwe fase, een nieuwe identiteit. Maar hoewel ze voor velen goed uitpakken, gaat het te vaak mis. Met serieuze gevolgen: misbruik, trauma's, alcoholvergiftiging, en zelfs de dood. Denk aan Sanda Dia, die in 2018 bezweek na gedwongen consumptie van visolie tijdens een ontgroening in Leuven. Of de structurele misbruikpraktijken in Schaarsbergen, waar rekruten van de Luchtmobiele Brigade werden aangerand en verkracht onder het mom van traditie.

Deze excessen komen niet voort uit doordachte tradities, maar uit een doorgeschoten macht der gewoonte. Een kopie van een kopie van een kopie, met telkens een schepje erbovenop. Nét iets harder vernederen dan wat jou zelf ooit is overkomen. Eerst ondergaan, dan uitdelen, en niemand die nog de vraag durft te stellen: waarom eigenlijk? Een eindeloze cyclus van 'zo doen we dat nou eenmaal'. Ik kan het weten, want ik deed eraan mee. Ik vind het daarom logisch dat er stemmen opgaan voor striktere regelgeving of voor een totaalverbod.

Er schuilt echter een risico in de focus op excessen. Een goed schandaal is het halve werk, en laten we eerlijk zijn: ontgroeningen zijn een dankbaar onderwerp dat regelmatig materiaal oplevert voor sappige verhalen in de media. Verhalen die het stereotiepe karakter van de ontgroening als een

wrede, zinloze praktijk bevestigen. Maar dit creëert ook een zichzelf versterkend mechanisme. Hoe meer we focussen op excessen, hoe meer we het beeld creëren dat ontgroeningen inherent problematisch zijn. En des te problematischer ontgroeningen worden neergezet, hoe meer ze zich terugtrekken in het verborgene, buiten het zicht van kritische begeleiding.

Dit probleem wordt versterkt door hoe media ontgroeningen afbeelden. Mediarepresentaties weerspiegelen namelijk niet alleen de realiteit, maar vormen deze ook. Filmscènes kunnen daardoor onbedoeld extreme ideeën aanwakkeren voor echte ontgroeningen. De sketches van *De Lullo's*, die corporale stereotypen op een satirische wijze op de hak namen, werden paradoxaal genoeg juist een bron van inspiratie voor het arrogante gedrag dat de makers van Jiskefet parodieerden.

Deze vertekende beeldvorming beïnvloedt ook de publieke reactie. De meeste berichtgeving over ontgroeningen kent een voorspelbaar patroon. Op afkeurende toon en met flink wat superlatieven betogen mensen, die vaak zelf nooit een ontgroening hebben meegemaakt, dat het wellicht tijd is om dergelijke initiatierites aan banden te leggen. Een verbod zal de problemen echter niet oplossen. Ontgroeningen zullen blijven bestaan, zoveel leert de geschiedenis ons wel.

Het is daarom beter om het fenomeen vanuit verschillende perspectieven in kaart te brengen en het te begrijpen in al zijn complexiteit. Hoe kan een ritueel dat door velen, waaronder ikzelf, als waardevol wordt ervaren, in andere situaties zo volkomen ontsporen? En nog intrigerender: hoe kon ik zelf, ondanks mijn eerdere positieve ervaringen, jaren later toch vervallen in precies het soort machtsmisbruik dat ik nu bekritiseer?

Deze paradox fascineert mij al jaren en vormt de drijfveer van mijn zoektocht. Want alleen door ontgroeningen echt te begrijpen, kunnen we de vicieuze cirkel doorbreken.

Waarom ik dit boek moest schrijven

In tegenstelling tot veel andere aspirant-leden, was de algemene ontgroening bij Unitas voor mij een eitje. Niet omdat het makkelijk was, zeker niet, maar omdat ik bij de Koninklijke Marine al flink wat inwijdingsrituelen had doorstaan. Ik was reeds gehard; het Novitiaat was het soort spel dat ik al

eens had gespeeld. Op dag vier benaderde een begeleider mij stilletjes om te vragen of ik wat minder wilde lachen tijdens de opdrachten. Het begon zo op te vallen; en dat deed afbreuk aan het serieuze toneelstuk dat zij opvoerden.

Helder. Vanaf dat moment deed ik gewoon mee.

Want ook dat is een ontgroening: een zorgvuldig georkestreerd rollenspel waarbij de scheidslijn tussen feit en fictie soms uitermate vaag is. Pijnlijk dat ik dat zelf, toen ik Laura wegpestte, niet doorhad. Ik strafte haar voor hetzelfde lachen als waar ik zelf voor werd gewaarschuwd tijdens mijn ontgroening.

Het is bovendien een spel met serieuze consequenties. Soms positief, soms negatief. Voor mij was het voornamelijk positief, een vormende ervaring die als een onuitwisbaar watermerk mijn leven heeft getekend. Mijn ontgroeningen dreven me tot mijn grenzen en duwden me daar soms net overheen. Maar juist daar, in die kwetsbare ruimte voorbij het comfortabele, ontstond iets waardevols: een blijvende verbinding die dieper reikt dan alledaagse vriendschappen.

Zulke ervaringen verbroederen immens. Veel van de mannen en vrouwen die ik destijds leerde kennen, spreek ik nog steeds. Zowel mijn twaalfkop-pige jaarclub, die bestaat uit jongens die in hetzelfde jaar lid werden, als mijn dispuut, een groep oudere- en jongerejaars binnen dezelfde studentenvereniging, zijn nog altijd hoekstenen in mijn leven. Twintig jaar later staan we nog steeds aan elkaars zijde bij huwelijken, geboortes, sterfgevallen en alles daartussenin. Niet uit sociale verplichting, maar uit een diepgewortelde verbondenheid die tijdens die vormende jaren is ontstaan.

Tegelijkertijd weet ik ook hoe lastig het is om een ontgroening doordacht en verantwoord vorm te geven. Toen ik zelf het hoofd werd van de ontgroeningscommissie, merkte ik dat ik weinig houvast had. Er was, en is nog steeds, bar weinig te vinden over hoe dat nou eigenlijk moet, zo'n ontgroening. Natuurlijk, er was een draaiboek. En ook een landelijk congres voor ontgroeningscommissies van studentenverenigingen. Ik volgde daar twee sessies: één over crisiscommunicatie (voor als het mis zou gaan) en één van een militair die wat over discipline vertelde.

Ik herinner me vooral de borrel na afloop.

Dat is een probleem. Een draaiboek vertelt wat je moet doen, maar niet waarom. Een training over crisiscommunicatie helpt als het misgaat, maar voorkomt niet dát het misgaat. En theorie over disciplineren is razend interessant, maar heeft weinig praktisch nut als je op je vierentwintigste een horde dronken idioten moet aansturen.

Bij studentenverenigingen moet elk jaar een nieuwe lichting het wiel opnieuw uitvinden. Wat het tegenwoordig extra lastig maakt, is dat studenten door studieverplichtingen en financiële druk eerder en meer zijn gaan werken en daardoor minder lang actief (kunnen) zijn binnen het verenigingsleven. Steeds vaker staan jonge twintigers aan het roer die nog maar pas zelf ontgroend zijn en die, hoe goedbedoeld ook, afgaan op wat ze zelf hebben meegemaakt; het doelloos herhalen of zelfs aandikken van losse pesterijen, zonder dat die een samenhangend inwijdingsritueel vormen. De consequenties kunnen ernstig zijn.

Ook in andere sectoren spelen deze kwesties. Defensie, scouting, de sport- en zakenwereld – elk gebied kent zijn eigen incidenten. In al deze omgevingen gebeurt het dat (vaak jonge) mensen grenzen van fatsoen en waardigheid overschrijden, meegesleept door groepsdynamiek en tradities waarvan de betekenis verloren is gegaan. Geïstitutionaliseerde, doelloze vernedering, die alleen het ego van de machthebber dient. Al die incidenten zijn op geen enkele manier goed te praten. Punt. We moeten hier als samenleving iets mee.

Toch werkt het niet om ontgroeningen categorisch te veroordelen en in een juridisch keurslijf te dwingen. Een verbod drijft deze rituelen alleen maar ondergronds, waar ze zonder toezicht vaak extremer worden. In plaats van reactief symptomen aan te pakken, is het daarom beter om proactief de overdracht te verbeteren. En daarvoor is geen draaiboek nodig, maar een witboek: een visiedocument dat het doel en de waarden van het ritueel uitlegt.

Dit boek wil zo'n witboek zijn. Een gids die niet alleen vertelt wat je wel en niet moet doen, maar vooral uitlegt waarom en hoe. Met mijn vroegere ervaring bij defensie, studentenverenigingen én mijn werk als docent en onderwijskundige, gecombineerd met jarenlang onderzoek en gesprekken met experts en ervaringsdeskundigen, voel ik me verplicht deze kennis te delen. Zo kan ik anderen helpen om te begrijpen wat ik zelf te laat doorhad: het waarom achter het wat en hoe. Want daar begint ook een betere aanpak.

Mijn aanpak

‘Maar het gaat toch altijd fout?’ vraagt mijn vriendin wanneer ik haar vertel over dit boek. Zij heeft nooit een ontgroening meegemaakt. Voor haar zijn het krantenkoppen en dronken idioten die ze als huisarts op de huisartsenpost ontvangt. Weer een student in het ziekenhuis, weer een ontgroening die uit de hand loopt. ‘Ben je niet gewoon...’ ze aarzelt, ‘... blind voor wat er echt gebeurt?’

Ze zet me aan het denken. Ben ik blind? Die vraag moet ik mezelf óók durven stellen. Het patroon is onmiskenbaar. Keer op keer excessen. Is het mogelijk om ontgroeningen te redden? Is die gedachte niet naïef?

Misschien.

Maar is het niet even naïef om te denken dat een verbod alle problemen oplost?

Ik kies er daarom voor om, zo open en objectief als ik kan, het fenomeen kritisch te beschouwen. De benodigde verandering vraagt niet om harder moord en brand schreeuwen, maar om scholing, perspectivisme, de bereidheid je eigen aannames ter discussie te stellen, en het expliciet maken van de doelen die je met een ontgroening beoogt.

Zwart-witdenken is namelijk verleidelijk. Roepen dat alle ontgroeningen inherent slecht zijn, of andersom: blind vasthouden aan tradities zonder deze te bevragen, alsof hun waarde vanzelfsprekend en onveranderlijk is. Verdedigers zeggen: ‘het hoort erbij, het is traditie!’, maar vergeten gemakshalve dat kinderarbeid en lijfstraffen op school ook ooit gewoon waren. Ze beweren: ‘het valt allemaal wel mee!’ en bagatelliseren daarmee grensoverschrijdend en soms ook strafbaar gedrag. Tegenstanders zeggen: ‘er is maar één oplossing: verbieden!’ maar trappen daarmee in de valkuil van het valse dilemma. Alsof er geen tussenweg mogelijk is, geen positieve kant bestaat. Of ze stellen: ‘het gaat altijd mis, één incident zegt alles!’ waarbij ze elke poging tot hervorming wegzetten als simpelweg ‘nog niet ontspoord’, en excessen gelijkstellen aan het fenomeen zelf.

Deze impasse wil ik doorbreken, en wel op twee manieren.

Enerzijds met het belichten van de positieve kanten. Zelden hoor je immers de verhalen van al die duizenden studenten die tijdens ontgroeningen vriendschappen voor het leven sloten. Of het verhaal van het verlegen jochie dat tijdens zijn militaire vorming uit zijn schulp kruipt. Of dat van de fana-